

ПОРУШЕННЯ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ОСОБИ В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ольга Розгон,
сертифікований експерт НААУ, доцент, к. ю. н.

У цій статті йтиметься про порушення честі, гідності та ділової репутації посадової особи державних органів та органів місцевого самоврядування як публічної особи у засобах масової інформації.

ПРО КАТЕГОРІЮ «ПУБЛІЧНА ОСОБА»

Діяльність засобів масової інформації пов'язана з поширенням інформації, у тому числі про публічних осіб, серед населення.

У випадку поширення недостовірної інформації може бути змінена суспільна думка про публічну особу, суспільний образ, її імідж, а це спонукає публічних осіб відновлювати свою честь, гідність та ділову репутацію.

Спори, пов'язані з поширенням недостовірної інформації в соціальній мережі та газеті, які є видами засобів масової інформації, розглядаються у суді. Тобто йдеться про таку інформацію, яка не відповідає дійсності, й поширення якої є підставою для задоволення

позову про захист честі, гідності та ділової репутації публічної особи.

Публічні особи — це ті особи, які обіймають державну посаду та (або) користуються державними ресурсами, а також усі ті, хто відіграє певну роль у суспільному житті, у галузі політики, економіки, мистецтва, соціальної сфері або будь-якій іншій» (резолуція ПАРЄ 1165 (1998) «Право на приватність»).

Закон України від 14.10.14 р. № 1702 «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» поділяє публічних діячів на дві категорії:

— **національні публічні діячі** — фізичні особи, які виконують або виконували протягом останніх трьох років визначені публічні функції в Україні (п. 25 ст. 1)

— **іноземні публічні діячі** — фізичні особи, які виконують або виконували протягом останніх трьох років визначені публічні функції в іноземних державах (п. 19 ст. 1)

Як зазначено вище, *публічні особи* — це особи, які обіймають державну посаду, тому слід проаналізувати поняття «посада державної служби», яке міститься у Законі України від 16.12.93 р. № 3723 «Про державну службу».

Посада державної служби — це визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу з установленими відповідно до законодавства посадовими обов'язками у межах повноважень, визначених частиною першою статті 1 цього Закону.

Оскільки вищезазначений закон також закріплює категорії «посадова особа державних органів та органів місцевого самоврядування», слід звернутися до Закону України від 07.06.01 р. № 2493 «Про службу в органах місцевого самоврядування»¹, який використовує поняття посадової особи місцевого самоврядування.

Посадовою особою місцевого самоврядування є особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету (ст. 2 Закону № 2493). Схожим до поняття «посадова особа» є поняття «**службова особа**», яке застосоване у Кримінальному кодексі України².

Службовими особами є особи, котрі постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно або тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом чи законом (ч. 3 — 4 ст. 18 КК).

Фізична особа публічного права — це фізична особа, яка є посадовою чи службовою особою органу державної влади, органу місцевого самоврядування, іншим суб'єктом при здійсненні ним владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень³.

КАТЕГОРІЇ ІНФОРМАЦІЇ, ЯКА МОЖЕ БУТИ ПОШИРЕНА У ЗМІ

Завдяки тому, що публічні особи відкриті аудиторії (суспільству) більше, ніж приватні, їх життя може стати

предметом громадського обговорення, то, як наслідок, вони можуть бути публічно розкритиковані, а отже — поширення інформації становить публічний інтерес.

Поширенням інформації є: опублікування її у пресі, передання по радіо, телебаченню чи з використанням інших засобів масової інформації; поширення в мережі Інтернет чи з використанням інших засобів телекомунікаційного зв'язку; викладення в характеристиках, заявах, листах, адресованих іншим особам; повідомлення в публічних виступах, в електронних мережах, а також в іншій формі хоча б одній особі.

Потрібно *розмежувати можливість поширення публічної чи приватної інформації та особу, якої вона стосується*.

Наприклад, якщо у ЗМІ розголошують інформацію про членів родини публічної особи, то відбувається неправомірне втручання в особисте життя, приватне життя.

У Конституції України використовується поняття *особистого життя людини* (ст. 32), у міжнародно-правових актах проголошується право на недоторканість *приватного життя*, що зумовлює необхідність дослідження проблеми співвідношення понять «особисте життя» і «приватне життя».

Принципової відмінності між приватним і особистим немає, обидва поняття трактуються як належність особі, а не суспільству та державі.

Аналізуючи підходи до визначення поняття «*особисте життя людини*», що склалися у юридичній науці, можна визначити особисте життя людини як міру можливої поведінки людини у приватно-правовій сфері, або у сфері, яка не підпадає під пряме правове регулювання з боку держави та підкріплена державними заборонами третім особам втручатися у цю сферу.

Особисте життя розглядається законодавством з погляду забезпечення невтручання у нього. Право на приватність особи, у тому числі у зв'язку з обробкою її персональних даних, передбачено також міжнародними договорами України, а саме ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод⁴.

¹ Далі за текстом — Закон № 2493.

² Далі за текстом — КК.

³ Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві: автореф. дис. докт. юрид. наук: спец. 12.00.03. «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Р. О. Стефанчук; Національна академія наук України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. К., 2007. 41 с. (С. 4).

⁴ Далі за текстом — Європейська конвенція, ЄКПЛ.

Тлумачення положень останньої міститься у рішеннях Європейського суду з прав людини. Вимоги щодо захисту права особи на повагу до приватного (особистого) життя під час обробки персональних даних визначені в Конвенції Ради Європи про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних. Зазначені міжнародні договори згідно із ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України⁵.

Із зазначеного права особи випливає, що держава зобов'язана забезпечити захист від втручання в особисте життя, у тому числі під час обробки інформації про особу (якою є, зокрема, персональні дані фізичної особи, вимоги щодо захисту яких передбачено Законом України «Про захист персональних даних»). Захист персональних даних є одним із елементів забезпечення права особи на невтручання в її особисте життя.

Розглядаючи проблему невтручання в особисте життя людини, не можна обійти увагою поняття «прайвесі».

Прайвесі — це особлива правова категорія в англо-американській системі, яка означає таємницю і недоторканність приватного життя, інтимну сферу людини⁶.

Аналізуючи судові прецеденти, можна побачити, що концепція «приватного» життя належить сфері безпосередньої особистої автономії через аспекти фізичної і моральної (психологічної) недоторканності людини.

органи державної влади
інші державні органи
органи місцевого самоврядування
органи влади АР Крим
інші суб'єкти, що здійснюють владні управлінські функції відповідно до законодавства та рішення яких є обов'язковими для виконання

Формулюючи свою точку зору, автор висловлювань у ЗМІ дає свою оцінку публічній особі та/або тій чи іншій події (ситуації) з нею, яка не містить фактичних тверджень.

У ст. 30 Закону № 2657 *оціночні судження* визначені як висловлювання, що не містять фактичних даних, критику, оцінку дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер використання мов-

Оскільки у цьому матеріалі розглядається поширення інформації про публічну особу, то доцільно проаналізувати види інформації, які встановлені у законодавстві.

Національне законодавство вирізняє два види інформації — інформація з відкритим і з обмеженим доступом (ст. 20 Закон України від 02.10.92 р. № 2657 «Про інформацію»⁷). Відповідно до ст. 21 зазначеного Закону *інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація*.

Публічна інформація є відкритою, крім випадків, установлених законом. Інформація з обмеженим доступом теж є публічною, і на неї поширюється дія Закону.

Відповідно до ст. 10-1 Закону України від 13.01.2011 р. № 2939 «Про доступ до публічної інформації» *публічна інформація* — це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена у процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом.

До розпорядників публічної інформації відповідно до ст. 13 цього Закону належать суб'єкти владних повноважень:

ностилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири).

Якщо особа вважає, що оціночні судження або думки принижують її гідність, честь чи ділову репутацію, а також інші особисті немайнові права, вона має право скористатися наданим їй законодавством правом на відповідь, а також на власне тлумачення справи у тому самому засобі масової інформації з метою обґрунтування безпідставності поширених суджень, дав-

⁵ Стогова О. В. Особисте життя людини: проблема визначення поняття. Правовий вісник Української академії банківської справи. 2014. № 1. С. 6—10. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/Pvuabs_2014_1_4.

⁶ Сержогін В. О. Прайвесі як право «бути залишеним у спокої». Право і Безпека. 2010. № 3. С. 6—9. URL: nbuv.gov.ua/UJRN/Pib_2010_3_3.

⁷ Далі за текстом — Закон № 2657.

ши їм іншу оцінку. Якщо суб'єктивну думку висловлено у брутальній, принизливій або непристойній формі, що принижує гідність, честь чи ділову репутацію, на особу, яка таким чином і в такий спосіб висловила думку або оцінку, може бути покладено обов'язок відшкодувати завдану моральну шкоду. Суб'єкти інформаційних відносин звільняються від відповідальності за розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд установить, що ця інформація є суспільно необхідною.

При цьому межа між наклепом та оціночними судженнями дуже тонка, і зазвичай суди її взагалі не помічають.

Зауважимо, що навіть у разі коли стаття в газеті формує у читачів думку про порушення норм моралі, неправильну поведінку в суспільстві тощо, для вирішення питання про наклеп слід урахувувати додаткові фактори.

Так, наприклад, справа ЄСПЛ «Скудаєва проти Росії»⁸ стосувалася визнання заявниці відповідальною за наклеп на обласного губернатора у статті в газеті. У липні 2006 року пані Anna Skudayeva (журналіст) написала статтю про корупцію для місцевої газети «Хронометр. Кострома». Губернатор Костромської області згодом ініціював цивільне провадження про наклеп проти журналістки та видавця газети у зв'язку з деякими заявами у статті.

Журналістка та видання виходили з того, що відомості не можуть бути перевірені на відповідність їх дійсності, адже є вираженням суб'єктивної думки автора, тобто оціночним судженням.

У жовтні 2006 року заявниця була визнана відповідальною за наклеп на губернатора шляхом надання неправдивих заяв, які завдавали шкоди йому. Їй було наказано виплатити 500 російських рублів відшкодування моральної шкоди.

Журналістка звернулася до ЄСПЛ, апелюючи до порушення її права на свободу вираження поглядів, гарантованого ст. 10 КЗПЛ. У Страсбурзі зауважили, що національні суди не враховували позицію заявниці як журналістки і наявність або відсутність сумнівності з її боку, позицію позивача як політика і службовця, мету, переслідувану журналісткою під час публікації статті, наявність у спірній статті питання, що становить

суспільний інтерес або викликає загальну стурбованість. У підсумку ЄСПЛ констатував факт порушення ст. 10 і присудив 2 тис. євро справедливої сатисфакції.

СПЕЦІАЛЬНІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ ТА ЧЕСТІ, ПРАВА НА НЕДОТОРКАНІСТЬ ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ОСОБИ

У разі поширення недостовірної інформації відбувається порушення таких особистих немайнових прав фізичної особи, як честь, гідність, ділова репутація, або ж у разі, якщо моральна шкода завдана фізичною особою публічного права, стає можливою презумпція моральної шкоди⁹ і захист її честі, гідності та ділової репутації, у тому числі через спростування недостовірної інформації про публічну особу.

Недостовірною є інформація, яка не відповідає дійсності, містить неправдиві дані, викладена з перекрученням фактів. Негативна інформація, поширена про особу, вважається недостовірною, якщо особа, яка її поширила, не доведе протилежного. Вирішуючи питання про визнання поширеної інформації недостовірною, суди повинні визначати характер такої інформації та з'ясувати, є вона фактичним твердженням чи оціночним судженням.

У разі порушення честі, гідності та ділової репутації публічної особи вона має право звернутися до суду з позовом про захист її честі, гідності та ділової репутації.

Частиною 1 ст. 201 Цивільного кодексу України¹⁰ передбачено, що честь, гідність та ділова репутація є особистими немайновими благами, які охороняються цивільним законодавством. Згідно зі ст. 297, 299 ЦК кожен має право на повагу до його гідності та честі, на недоторканність своєї ділової репутації.

У п. 4 постанови Пленуму ВСУ від 27.02.09 р. № 1 «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи»¹¹ роз'яснено, що чинне законодавство не містить визначення понять гідності, честі чи ділової репутації, оскільки вони є морально-етичними категоріями і водночас особистими немайновими правами, яким закон надає значення самостійних об'єктів судового захисту.

⁸ Skudayeva v. Russia (application № 24014/07). URL: hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-6346645-8304281.

⁹ Лісна Т. В. Поняття публічної фізичної особи у законодавстві України. Порівняльно-аналітичне право. 2. С. 108—111. URL: pap.in.ua/2_2015/33.pdf.

¹⁰ Далі за текстом — ЦК.

¹¹ Далі за текстом — постанова Пленуму № 1.

У п. 15 постанови Пленуму № 1 встановлено юридичний склад правопорушення, наявність якого може бути підставою для задоволення позову, що є сукупністю таких обставин:

а) поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі у будь-який спосіб;

б) поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача;

в) поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності;

г) поширення інформації, що порушує особисті немайнові права, тобто завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам або перешкоджає особі повно і своєчасно здійснювати своє особисте немайнове право.

До спеціальних способів захисту права на повагу до гідності та честі, а також права на недоторканність ділової репутації належать, серед інших, спростування недостовірної інформації та/або право на відповідь (ст. 277 ЦК), заборона поширення інформації, якою порушуються особисті немайнові права (ст. 278 ЦК) тощо.

У ч. 5 ст. 37 Закону України від 16.11.92 р. № 2782 «Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні» зазначається, що спростування може бути підготовленим у формі відповіді, обсяг якої не перевищує спростовуваного матеріалу.

Стаття 277 ЦК передбачає *спростування недостовірної інформації*. Так, фізична особа, особисті немайнові права якої порушені внаслідок поширення про неї та (або) членів її сім'ї недостовірної інформації, має право на відповідь, а також на спростування цієї інформації. Фізична особа, особисті немайнові права якої порушено у друкованих чи інших засобах масової інформації, має право на відповідь, а також на спростування недостовірної інформації у тому ж засобі масової інформації в порядку, встановленому законом (абз. 1 ч. 6 цієї статті).

Як роз'яснено в п. 25 постанови Пленуму № 1, спростування має здійснюватися у такий самий спосіб, у який поширювалася недостовірна інформація. У разі якщо спростування недостовірної інформації неможливо чи недоцільно здійснити у такий же спосіб, у який вона була поширена, воно повинно відбува-

тися у спосіб, наблизений (адекватний) до способу поширення, з урахуванням максимальної ефективності спростування та за умови, що таке спростування охопить максимальну кількість осіб, що сприйняли попередньо поширену інформацію.

Для застосування такого способу захисту права, як право на відповідь, суд повинен установити факт недостовірності поширеної негативної інформації, однак у резолютивній частині рішення про визнання інформації недостовірною не зазначається.

У разі поширення про особу негативної інформації, яка принижує її честь, гідність та ділову репутацію, особа повинна мати право на відповідь незалежно від того, чи відповідає інформація дійсності. Правдива інформація, однак вирвана з контексту, неповна інформація, інформація зі зміненими акцентами або викладена однобічно можуть заподіяти такої самої шкоди честі, гідності та діловій репутації особи, як і недостовірна інформація, а їх поширення можна вважати зловживанням особою своїм правом на свободу слова та думки¹².

СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ПОРУШЕННЯ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ОСОБИ В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ «ФЕЙСБУК»

Так, за матеріалами справи № 466/4312/17 (рішення Самбірського міськрайонного суду Львівської області від 07.12.17 р.)¹³ встановлено, що позивач ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_3, в якому просить:

— визнати інформацію, поширену щодо нього відповідачем ОСОБА_3, яка полягала у нецензурних висловлюваннях, котрі розтлумачуються як «підла, нікчемна людина; надзвичайно дурний і завзятий у своїй дурості чоловік; тупа, неадекватна людина, негідник», та інформація щодо примушування її вступити з ним у статеві відносини, негативною, яка не відповідає дійсності та принижує честь, гідність і ділову репутацію позивача;

— зобов'язати відповідача ОСОБА_3 спростувати недостовірну інформацію, поширену нею шляхом повідомлення про ухвалене судове рішення у кабінеті міського голови у присутності свідків ОСОБА_5, ОСОБА_6 та відповідно у засобах масової інформації

¹² Можаровська К. В. Право на відповідь як спосіб захисту честі, гідності та ділової репутації публічної особи. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2—1 (Ч. 1). С. 282—287. URL: juris.vernadskijournals.in.ua/journals/2013/2-1-1_2013/38.pdf.

¹³ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/70887389.

протягом одного місяця після набрання рішенням законної сили;

— стягнути з ОСОБА_3 на користь позивача 100000 грн. моральної шкоди.

На підтвердження заявлених позовних вимог позивач посилається на те, що 19.05.17 р. близько 11:00 ОСОБА_3, будучи у службовому кабінеті міського голови, у присутності сторонніх осіб ОСОБА_5 та ОСОБА_6 обізвала його нецензурними словами, які розтлумачуються, як було наведено раніше.

Позивач вважає, що такі висловлювання відповідача щодо нього є негативними, такими, що не відповідають дійсності та принижують його честь і гідність, а також завдають шкоди діловій репутації.

Також цього ж дня ОСОБА_3 поширила у соціальній мережі «Фейсбук» на власній сторінці недостовірну інформацію стосовно примушування її вступити з позивачем у статеві відносини. Надалі ця заява була поширена у засобах масової інформації, зокрема на інтернет-ресурсах, у газетах. Позивач зазначає, що така інформація є негативною, недостовірною і такою, що порушує його особисті немайнові права та ганьбить його честь, гідність і ділову репутацію. Вважає, що своїми висловлюваннями ОСОБА_3 завдала йому моральної шкоди, яка полягала у сильних душевних стражданнях і зіпсованій діловій репутації як міського голови.

Тому позивач просить спростувати поширену відповідачем недостовірну інформацію щодо нього і стягнути з ОСОБА_3 на його користь 100000 грн. моральної шкоди, 5000 грн. документально підтверджених витрат на правову допомогу.

У судовому засіданні позивач ОСОБА_1 позов підтримав, просив його задовольнити повністю з викладених підстав у зверненні до місцевого суду і підтвердив, що обставини поведінки відповідача ОСОБА_3 19.05.2017 р. та її наслідки дійсно вплинули на його ділову репутацію як міського голови в очах громади, принизили честь і гідність як людини, особистості, чоловіка перед громадськістю, друзями, родичами.

Однакову позицію під час розгляду справи підтримала адвокат позивача Богомазова І. О. та пояснила, що тлумачення нецензурних слів, якими висловлювалася відповідач 19.05.17 р., містяться в інтернет-словниках і негативно характеризують людину. Водночас вона підтвердила суду позицію свого довірителя стосовно безпідставно поширеної та негативної інформації про спробу згвалтувати відповідача того дня

у формі заяви ОСОБА_3 до відділу поліції, подальшого її поширення в інтернет-виданнях, газетах і по телебаченню у програмі «Українські сенсації» каналу «1+1».

Через дії відповідача 19.05.17 р., подальші дії та їх наслідки позивач ОСОБА_1 та його представник-адвокат у судовому порядку просили зобов'язати ОСОБА_3 визнати поширену нею інформацію, яка полягала у нецензурних висловлюваннях та у спробі згвалтувати її, негативною, спростувати її та присудити моральну (немайнову) компенсацію у розмірі 100000 грн.

Відповідач ОСОБА_3 у судовому засіданні позову не визнала та пояснила, що 19.05.17 р. дійсно вона перебувала у кабінеті міського голови виключно з робочих питань; поведінка позивача ОСОБА_1 тоді була невірною і виник певний конфлікт; у той час вона нецензурних слів ніяких не вживала, а навпаки ОСОБА_1 викрикував, говорив присісти там, де він каже, і робити так, як він розпоряджається; далі натякав на примушування вступити у статеві відносини; розмахував руками, через що вона залишила кабінет, у коридорі побачила депутатів ОСОБА_7 та ОСОБА_8, які запитували, що трапилось, однак вона нічого не могла розповісти, а останній запропонував пройти до його кабінету випити води, шукав щось заспокоїливе.

Представник відповідача на заперечення позову та підтримання довірительки суду пояснив, що нецензурних слів ОСОБА_3 не вживала, а саме їх витлумачення не є офіційним; стосовно поширення інформації про згвалтування як негативною — сторона відповідача жодним чином не бачить у цьому дій ОСОБА_3; написання нею заяви до відділу поліції вважає нормальним передбаченим законом зверненням, яке мало б бути предметом перевірки, а в подальшому поширенні інформації в Інтернеті та ЗМІ вини довірительки не бачить. У зв'язку з цим представник-адвокат наполягав у позові відмовити повністю.

З'ясувавши всі обставини справи та перевіривши їх доказами, суд вважає, що позов слід задовольнити частково з таких установлених обставин і визначених відповідно до них правовідносин.

Судом установлено, що з доповідних записок головного спеціаліста відділу забезпечення діяльності виконкому ОСОБА_6 та начальника відділу архітектури і містобудування, головного архітектора міста ОСОБА_5 відомо, що 19.05.17 р. об 11:00, перебуваючи у приймальні міського голови, вони стали свідками того, як заступник міського голови ОСОБА_3,

виходячи з кабінету міського голови, грюкнула дверима та обізвала його нецензурними словами.

Із показань свідків ОСОБА_8, ОСОБА_7, ОСОБА_10 та ОСОБА_11 відомо, що 19.05.17 р. після 11:00 ОСОБА_3 вийшла із приймальні міського голови у збудженому стані, приймала заспокійливі медикаменти.

Судом проаналізовані наведені показання свідків у цьому судовому засіданні та їх тотожні пояснення в іншій адміністративній справі, де предметом оспорування стало саме Розпорядження від 19.05.17 р. «Про звільнення ОСОБА_3», і суд дійшов висновку, що ці свідчення жодним чином не доводять і не спростовують того, чи мали місце висловлювання у нецензурній формі громадянкою ОСОБА_3 у приймальній міського голови, чи були сказані вони на адресу міського голови, чи містять негативні слова за змістом приниження честі, гідності та ділової репутації ОСОБА_1 як людини і міського голови в очах двох співпрацівників ОСОБА_6 та ОСОБА_5, що загалом однозначно на переконання суду може бути нічим іншим, як дрібним порушенням громадського порядку, — нецензурною лайкою у громадських місцях.

Інших доказів того, що ймовірні висловлювання ОСОБА_3 щодо ОСОБА_1 є негативними чи такими, що не відповідають дійсності та принижують його честь, гідність або завдають шкоди його діловій репутації, стороною позивача суду не наведено, нічим більше не аргументовано, тому суд у цій частині позову про визнання інформації негативною та про її спростування в обраний позивачем спосіб відмовляє у його задоволенні за недоведеністю. Судом із позиції позивача

та його представника не з'ясовано, які реально права ОСОБА_1 порушені відповідачем ОСОБА_3, в який спосіб і які конкретно несприятливі наслідки спричинило для нього це порушення, а також те, чи є метою пред'явлення позову позивачем захист (відновлення) його прав і законних інтересів та чи можливо при обраному ним способі захисту відновити (захистити) його права.

У судовому засіданні під час розгляду цивільної справи з пояснень відповідача встановлено, що вона дійсно розмістила фотокопію власного звернення до відділу поліції, подальший коментар о 23:20. 19.05.17 р. на власній сторінці «Фейсбук» ОСОБА_3 суду не підтвердила й аргументовано не заперечила.

Відповідачем ОСОБА_3 жодним чином у суді не доведено, що поширена нею інформація із приводу змушення її вступити з позивачем ОСОБА_1 у статеві відносини є правдивою і такою, що відповідає дійсності. Разом з тим позивачем у судовому засіданні жодним чином не доведено те, що висловлювання ОСОБА_3 19.05.17 р. об 11:00 ненормативною лексикою у приймальній було саме у його бік, завдало шкоди його діловій репутації, принизило честь та гідність і що ці слова є образливими та принизливими з точки зору їх тлумачення і розуміння, тому суд вважає, що у задоволенні цієї частини позову необхідно відмовити.

Відповідно до ст. 280 ЦК якщо фізичній особі внаслідок порушення її особистого немайнового права завдано майнової та (або) моральної шкоди, ця шкода підлягає відшкодуванню.

Способами захисту гідності, честі чи ділової репутації від поширення недостовірної інформації можуть бути:

— право на відповідь та спростування недостовірної інформації

— вимога про відшкодування збитків та моральної шкоди, заподіяної такими порушеннями як фізичній, так і юридичній особі

Зазначені вимоги розглядаються відповідно до загальних підстав щодо відповідальності за заподіяння шкоди (п. 27 постанови Пленуму № 1).

Відповідно до положень ст. 23 ЦК особа має право

на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав.

Моральна шкода полягає:

— у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я

— у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів

— у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку зі знищенням чи пошкодженням її майна

— у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи

Моральна шкода відшкодовується грішми, іншим майном або в інший спосіб. Розмір грошового відшкодування моральної шкоди визначається судом залежно від характеру правопорушення, глибини фізичних та душевних страждань, погіршення здібностей потерпілого або позбавлення його можливості їх реалізації, ступеня вини особи, яка завдала моральної шкоди, якщо вина є підставою для відшкодування, а також з урахуванням інших обставин, які мають істотне значення. При визначенні розміру відшкодування враховуються вимоги розумності та справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, яка підлягає відшкодуванню, і не пов'язана з розміром цього відшкодування. Моральна шкода відшкодовується одноразово, якщо інше не встановлено договором або законом.

У силу ч. 1 ст. 1167 ЦК моральна шкода, завдана фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності її вини.

Як впливає з роз'яснень, викладених у п. 3 постанови Пленуму ВСУ від 31.03.95 р. № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової шкоди)», *під моральною шкодою слід розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб.*

Відповідно до п. 5 та п. 9 цієї ж постанови при вирішенні спору про відшкодування моральної (немайнової) шкоди *з'ясуванню підлягають: наявність такої шкоди, протиправність діяння її заподіявача, наявність причинного зв'язку між шкодою і протиправним діянням заподіявача та вини останнього в її заподіянні.*

Суд повинен встановити, що поширена інформація є суб'єктивною думкою автора (розповсюджувача), висловленою в образливій формі та має бути доведена, що саме розповсюджувач поширив зазначену інформацію та надати доказів на підтвердження зазначеної обставини.

Суд повинен з'ясувати, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві моральних чи фізичних страждань або втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями (бездіяльністю) вони заподіяні, в якій грошовій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з чого він

при цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору. Розмір відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд визначає залежно від характеру та обсягу страждань (фізичних, душевних тощо), яких зазнав позивач, характеру немайнових втрат (їх тривалості, можливості відновлення тощо) та з урахуванням інших обставин. Зокрема, враховуються стан здоров'я потерпілого, тяжкість вимушених змін у його життєвих і виробничих сферах, час та зусилля, необхідні для відновлення попереднього стану.

Повертаючись до вищезазначеної фабули справи, щодо відшкодування моральної шкоди суд відзначив таке. Беручи до уваги раніше наведені документальні докази, висновки суду про винність відповідача у поширенні неправдивої інформації про позивача, суд вважає, що діями ОСОБА_3 заподіяно ОСОБА_1 моральну шкоду внаслідок саме поширення недостовірної та такої, що не відповідає дійсності, інформації, яка ганьбить честь, гідність і ділову репутацію ОСОБА_1, внаслідок чого він переніс сильні душевні страждання, витратив час на відновлення ділової репутації як міського голови, у зв'язку з чим поніс немайнові втрати як чоловік і людина-особистість взагалі.

Визначаючи розмір грошового відшкодування моральної шкоди, суд ураховує в сукупності негативні наслідки, які настали для позивача, характер та обсяг страждань (фізичних, душевних тощо), яких він зазнав, ступінь вини відповідача, її майновий стан, відсутність роботи на цей момент і, виходячи із засад розумності, виваженості та справедливості, вважає за можливе позовні вимоги у частині стягнення моральної шкоди задовольнити частково і для відшкодування завданої позивачу моральної шкоди стягнути з відповідача на його користь 25000 грн.

Суд доходить переконання, що позов у цій частині слід задовольнити, визнавши інформацію про примушування вступити у статеві відносини негативною, яка не відповідає дійсності та принижує честь, гідність і ділову репутацію ОСОБА_1, зобов'язати ОСОБА_3 спростувати її у вибраний позивачем спосіб (шляхом повідомлення про ухвалене судові рішення у засобах масової інформації протягом одного місяця після набрання рішенням законної сили) і стягнути з неї 25000 грн. як відшкодування моральної (немайнової) шкоди, 5000 грн. документально підтверджених понесених судових витрат на користь позивача.

СУДОВА ПРАКТИКА ЩОДО ПОРУШЕННЯ ЧЕСТІ, ГІДНОСТІ ТА ДІЛОВОЇ РЕПУТАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ОСОБИ НА СТОРІНКАХ ГАЗЕТИ

В іншій справі № 133/905/13-ц (рішення Козятинського міськрайонного суду Вінницької області від 26.09.13 р.)¹⁴ позивач — ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом до ОСОБА_2 та ТзОВ «Видавництво «РІА» про захист честі, гідності та ділової репутації.

Судом встановлено, що на чергових виборах до Козятинської міської ради у 2011 році громадою м. Козятин ОСОБА_1 був обраний міським головою.

Громадянин ОСОБА_2, будучи помічником одного з депутатів Козятинської міської ради, зайняв вкрай опозиційну, агресивну та ворожу позицію щодо нього, поширюючи неправдиву інформацію на сторінках місцевої газети «РІА-Козятин».

Так, за авторством ОСОБА_2 у зазначеній газеті було опубліковано статтю «ІНФОРМАЦІЯ_2», що порочить честь і гідність ОСОБА_1 як громадянина в цілому, так і посадової особи зокрема.

У самій назві статті та в ній самій, зокрема, відповідачі неодноразово зазначають, що позивач є правопорушником. Так, ОСОБА_1 завжди виправдовується, коли сказати нічого, «з ключових питань мер-правопорушник зі своїми прихвоснями-депутатами проголосували за те, щоб не дати мені слова. Нічого страшного, правопорушник, я все одно доведу, що так звана сесія незаконна, а мені, як помічнику депутата, всупереч вимогам закону навіть слова не було надано».

Відповідачами поширені неправдиві відомості, які ганьблять позивача як міського голову, вказують на протиправну діяльність, і такі відомості не можуть вважатись оціночними, така інформація, поширена відповідачами щодо позивача, ґрунтується виключно на припущеннях, чутках і плітках.

Зазначеними висловами відповідачі принижують честь і гідність позивача як посадової особи у громадській думці мешканців міста під кутом недотримання законів, загально визначених правил співжиття і принципів людської моралі.

Детально вивчивши цю статтю, суд не вважає, що цитата зі статті «ІНФОРМАЦІЯ_4» не є звинуваченням міського голову ОСОБА_1 і вчиненням злочину, оскільки автор статті — ОСОБА_2 злочинцем міського

голову в цій статті не називав, а використав стилістичну манеру запитання. Зазначена цитата не може бути судом визнана недостовірною інформацією і, відповідно, такою, що порочить честь і гідність міського голову як громадянина в цілому, так і посадової особи зокрема, тому не підлягає спростуванню.

Що стосується назви статті «ІНФОРМАЦІЯ_2» та цитат у ній, якими ОСОБА_2 неодноразово називає ОСОБА_1, то суд вважає, що ОСОБА_2, називаючи у своїй статті міського голову — ОСОБА_1 «правопорушником», не вказує конкретно, на якій підставі його можна вважати таким, а редакція газети, опублікувавши статтю, фактично поширила недостовірну інформацію про міського голову, при цьому принизила його честь, гідність і ділову репутацію.

Суд доходить такого висновку виходячи з того, що ні ОСОБА_2, ні редакція газети не надали суду докази (акти індивідуальної дії) щодо ОСОБА_1, згідно з якими останнього притягували б до будь-якого виду юридичної відповідальності. Зазначеними висловами відповідачі принижують його честь і гідність як посадової особи та громадянина у громадській думці мешканців міста під кутом недотримання законів, загально визначених правил співжиття і принципів людської моралі.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про друковані засоби масової інформації в Україні» саме до діяльності засобів масової інформації належить поширення інформації, тому відповідно до ст. 37 цього Закону виключно на редакцію ЗМІ, а не інших осіб покладається обов'язок спростувати інформацію, що не відповідає дійсності або принижує честь і гідність громадян, юридичних осіб і державних органів.

Заслухавши сторони, давши оцінку письмовим доказам, суд вважає, що позов слід задовольнити частково.

Суд вирішив спростувати інформацію проти міського голову ОСОБА_1 як правопорушника, чим принижено його честь, гідність і ділову репутацію. Спростування має бути надруковане таким же шрифтом та розміщене на тій же сторінці газети, де була надрукована недостовірною інформація, не пізніше десяти днів із дня набрання цим рішенням суду законної сили.

¹⁴ ЄДРСР. URL: reyestr.court.gov.ua/Review/33833490.

Тема:

В КСУ розпочався розгляд законопроекту № 1013 на відповідність нормам Конституції України

с. 3

Огляд роботи комітетів та секцій НААУ за вересень-жовтень 2019 року

с. 7

Аналітичний огляд окремих рішень Європейського суду з прав людини

с. 47

Адвокатура Харківщини кінця XIX ст. — початку XX ст. в іменах

с. 62

ЗМІСТ

Новини та події

- У КСУ розпочався розгляд законопроекту № 1013 на відповідність нормам Конституції України 3
- Представники Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності взяли участь в обговоренні міжнародних дієвих механізмів захисту професійних прав адвокатів у Варшаві 5
- Робота закордонних представництв НААУ: досвід Ізраїлю 6
- Голова Ордену адвокатів Португалії Гіл'єрме Фігейредо отримав Почесну відзнаку НААУ..... 6

Комітети НААУ

- Огляд роботи комітетів та секцій НААУ за вересень-жовтень 2019 року 7

Цивільні справи

- О. Розгон*
Порушення честі, гідності та ділової репутації публічної особи в засобах масової інформації 20

Господарські справи

- Р. Никітенко*
Арбітраж у США: що потрібно знати українському адвокату про особливості роботи Міжнародного центру з урегулювання інвестиційних спорів 29

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ізовітова Л. П.

Голова Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Гвоздїй В. А.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Кухар О. І.

Заступник Голови Національної асоціації адвокатів України, Ради адвокатів України

Вилков С. В.

Голова Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури України

Крупнова Л. В.

Заступник Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури України

Місяць А. П.

Заступник Голови Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури

Болдін М. Я.

Голова Вищої ревізійної комісії адвокатури

Дроздов О.М.

Член Вищої кваліфікаційної комісії суддів

Офіційний бюлетень Національної асоціації адвокатів України

Реєстраційне свідоцтво
серія КВ № 20370-10170 Р
від 19.11.13 р.

Засновник

Національна асоціація
адвокатів України

Юридична та фактична адреса засновника:

04070, м. Київ, вул. Борисоглібська, 3,
поверх 2

Секретаріат НААУ

(044) 392-73-71
факс: (044) 392-73-70
E-mail: info@unba.org.ua
www.unba.org.ua

Партнери НААУ

